מִכָּאן לִמְּדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בַּלַּיְלָה – שמכך שנתינת הבשר בלילה היתה שלא כהוגן לפי שלא היתה להם שהות לתקנו עד לסעודה [כמבואר ברש"י], מוכח שעצם אכילת הבשר בלילה היתה כראוי, שזהו זמן אכילתו, ולכן אם היתה שאילת הבשר כהוגן, היה ניתן להם בבוקר כדי שיוכלו להכינו עד הלילה (ריא"ף בעין יעקב ותוספת יום הכיפורים, וראה מהרש"א).

בֵּינוֹנִים לְאַלְתַּר מֵתוּ רִשְׁעִים מְצַטַּעֲרִין וְהוֹלְכִין עַד חֹדֶשׁ יָמִים, אבל הצדיקים אכלוהו בשלוה, כמובא בגמ' להלן, כיון שהם אכלו ממנו רק מעט ולא לשביעה דרך גרגרנות. ובירידת השליו הראשונה [המוזכרת בפרשת בשלח (שמות טז, יג) ובגמ' לעיל (ע"א)] לא נענש אף אדם מישראל [אף ששאלוהו שלא כהוגן, כמבואר לעיל שם], כיון שאז היה יורד מעט שליו בכל יום, והיו אוכלים ממנו רק מעט ולא לשביעה דרך גרגרנות. ועונש הבינונים והרשעים המוזכר כאן, הוא בירידת השליו השניה [המוזכרת בפרשת בהעלותך (במדבר יא, לא)], שעליה נענשו כיון שלא היה די להם בשליו שירד מעט בכל יום, אלא התאוו שירד הרבה ממנו כדי שיאכלו ממנו לשובע דרך גרגרנות [והצדיקים המשיכו גם אז לאכול ממנו רק מעט ולא נענשו] (תוספת יום הכיפורים, ע"פ רמב"ן שמות טז, יב, ראה גם ערכין טו, ב ותוס' שם).

וְכִי מִכָּאן אַתָּה לָמֵד וְכוּ', שאף שרבי יהושע בן קרחה למד זאת מפסוק מהתורה, אך כיון שדרשתו היא דחוקה על ידי היפוך אותיות, אמר לו רבי שעדיף ללמוד זאת מפסוק מפורש בתהלים (רש"ש).

וְזָבַחְתָּ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ מִלַּמֵּד שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה וְכוּ', שלא מצינו בתורה ציווי על אופן הזביחה, ומכאן יש ללמוד שנמסרו לו הלכות שחיטה בעל פה (רש"י), והן הלכה למשה מסיני (רש"י חולין כז, א. וראה תוס' שם כח, א, שיש רמז בפסוק להלכות שנמנו כאן).

לִנְעָרִים לֶחֶם לְזִקְנִים שֶׁמֶן לְתִינוֹקוֹת דְּבַשׁ - זה היה טעמו העצמי של המן למי שלא חשב לטעום בו טעם אחר [וכך היו הכשרים בישראל אוכלים אותו (ספרי בהעלותך, פט)], אבל מי שחשב על טעם אחר, היה טועם בו איזה טעם שירצה [כמבואר לעיל (ע"א)] (תוספתא סוטה ד, א, וראה מהרש"א).

גְּרִיעָא דְּכוּלְּהוּ שָׁלְיוֹ, שכיון שאת הבשר שאלו שלא כהוגן, לפיכך ניתן להם מהמין הגרוע (מהרש"א).

טַל מִלְמַעְלָה וְטַל מִלְמַטָּה – מלמעלה מפני הזבובים, ומלמטה שלא יתלכלך מהקרקע (ספרי בהעלותך, פט). וזה אחד מטעמי המנהג לכסות בשבת את ה'לחם משנה' במפה מלמעלה ומלמטה, זכר למן (טור או"ח רעא, וראה שם ובמשנ"ב שם, מא, טעמים נוספים למנהג).

וְכִי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוֹכְלִין לֶחֶם. ובודאי גם רבי עקיבא לא התכוון שמלאכי השרת אוכלים מן, אלא כוונתו שניזונים ומתקיימים מהאור של זיו השכינה, וכיון שהמן הוא תולדה של אור עליון זה כאשר הוא משתנה ונהפך להיות גשמי, נמצא שאוכלי המן ומלאכי השרת ניזונים מדבר אחד. ורבי ישמעאל השיג עליו, שמכל מקום אי אפשר לומר שהמן הוא הלחם של מלאכי השרת, שהרי הם ניזונים מזיו השכינה עצמו ולא מהמן שהוא תולדתו הגשמית (רמב"ן שמות טז, ו). ולכן דקדק רבי ישמעאל בלשונו, ולא אמר שמלאכי השרת אינם אוכלים כלל, רק שאינם אוכלים 'לחם', אלא ניזונים מזיו השכינה (איי היים). ויש שכתב, שלרבי עקיבא מלאכי השרת צריכים להיות ניזונים כל העת כדי להתקיים כמו שאר הנבראים, ולרבי ישמעאל מלאכי השרת אינם צריכים כלל לכך, כיון שנבראו ללא חיסרון, ומתקיימים כפי שנבראו (מהר"ל חידושי אגדות ב"ב לדף עד, ב ד"ה כל מה שבארא).

וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר לֶחֶם לֹא אֲכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי, ונהג כך כדי שלא לשנות ממנהג המקום במרום, כמו שאמרו בב"מ (פו, ב) 'לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם', ומוכח שמלאכי השרת שהם שוכני מרום אינם אוכלים לחם (מהרש"א).

לֶחֶם שֶׁנִּבְלַע בְּמֵאתַיִם וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אִבְרִים – זה היה רק ליחידים הצדיקים, שעבורם המן היה מאכל רוחני, ולכן נאמר בפסוק 'אכל איש' בלשון יחיד, אבל לשאר העם לא היה נבלע המן באיברים, ועליהם נאמר סוף הפסוק 'צידה שלח להם לשובע', שאצלם היתה האכילה כדי לשבוע, ולא היה נקרא 'לחם אבירים' אלא 'צידה', ולכן סוף הפסוק נאמר בלשון רבים (מהרש"א, וראה שם בדעת רבי אלעזר בן פרטא בסמוך).

אֲלָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֵנֶיךָ, ואף שלכל העם מלבד הצדיקים לא היה נבלע המן באיברים [ראה לעיל בסמוך], אך כיון ש'יתד תהיה לך' נאמר בלשון יחיד, משמע שגם הצדיק הוצרך לזה (מהרש"א).

וכן אי אפשר לומר שהיתד נצרכה לבשר שהיו אוכלים במדבר, משום שתנא זה סובר כדעת רבי ישמעאל [בחולין (יז, א)] שלא הותר לאכול בשר במדבר אלא מהקרבנות, וגם בשר הקרבנות היה נבלע באיברים כמו המן, שאין דבר רע יורד מהשמים, ועל ידי אש המזבח שירדה מהשמים היה סר ממנו החלק הרע שממנו באה הפסולת (רוח חיים ג, ג, אך ראה הגהות יעב"ץ שתמה גם מבשר השליו, והוא בשר עוף ואינו קרבן). וממה שזרעו במדבר [ראה תוס' חולין (פח, ב)], לא צמח להם מאכל אדם (חתם סופר שם), וגם האילנות שהיתה הבאר מצמיחה [כמבואר במדרש (במדבר רבה יט, כו)], לא היו למאכל אדם (עמק הנצי"ב בהעלותך פיסקא ל, אך ראה ילקוט שמעוני פקודי תכו).

לְאַחַר שֶׁסָּרְחוּ – כששבו והתלוננו על המן [בסוף שנת הארבעים במדבר] ואמרו (במדבר כא, ה) 'ונפשנו קצה בלחם הקלוקל', שנכנס לגוף ואינו יוצא (ע"פ רש"י כאן ורש"י על הפסוק שם). אבל לאחר תלונתם הראשונה בשנה השניה במדבר, שאמרו (שם יא, ו) 'ועתה נפשנו יבשה אין כל', והתלוננו את אותה התלונה שהמן נכנס ואינו יוצא [כמובא בגמ' להלן], לא נענשו, אלא המשיך המן להיבלע במעיהם, כי אם נאמר שכבר אז הפסיק המן להיבלע במעיהם, מדוע חזרו והתלוננו על כך בשנת הארבעים (תוספת יום הכיפורים).

אֲלָא לַאֲחוֹרֵיהֶן, ואותם שהיו בראש המחנה, בשעה שהוצרכו להיפנות היו צריכים ללכת לאחוריהם שלש פרסאות עד מחוץ למחנה (רש"י). ויש שכתב, שגם אלו שהיו בסוף המחנה היו צריכים ללכת שלש פרסאות, שכדי שלא יראה כל אחד את חבירו בשעה שנפנה, קבעו להם מחוץ למחנה שטח של שלש פרסאות שנפנו בו, והשבט שבראש המחנה נפנה במיל הראשון מחוץ למחנה, והשבט שבסוף המחנה נפנה במיל האחרון מחוץ למחנה, ובכך היתה טרחת כולם שוה (בן יהוידע).